

Hierosolamus // De Sanctis XLIV monachis ex laura s. Sabae, martyribus in Palaestina. – Romae, 1859. – P. XXVI-XXXVIII; 17. part. Modestus. Chronicae // Acta Sanctorum. – Romae, 1876. – Vol. IV. – Junii. – P. 180-192; 18. Procopii Caesariensis. Arcana historia. – Berolini, 1882. – 484 p.; 19. Procopii Caesariensis. De Aedificiis lib. V // Procopii Caesariensis. Operae. – Romae, 1865. – P. 72-116; 20. Theophanis. Chronographia. – P., 1894. – 403 p.; 21. Victoris, ep. Tununensis. Chronicon sub an. 563 // Victoris, ep. Tununensis. Chronici Ecclesiae. – Roma, 1893. – P. 49-81; 22. Браун П. Тіло і суспільство: чоловіки, жінки і сексуальне зречення в ранньому християнстві. – К.: Мегатайтп, 2003. – 520 с.; 23. Гейки К.Т. Святая Земля и Библия. – СПб.: Тип. А. Фишера, 1891. – XI, 527, III с.; 24. Казанский П.С. История православного монашества на Востоке: В 2-х т. – М.: Православный паломник, 2000. – Т. 1. – 321 с.; 25. Курэ А. Палестина до её завоевания арабами в половине VII века. – М.: Тип-ия А. Свешникова, 1905. – XII, 621, III с.; 26. Леонид, архиеп-оп. Пустыня Святого Града // Душеполезное чтение, 1872. – Август. – С. 81-424; 27. Леонид, архиеп-оп. Пустыня Святого Града // Душеполезное чтение, 1872. – Сентябрь. – С. 72-96; 28. Недетовский Г.И. Палестина под властью византийских императоров. – СПб.: СПбДА, 1891. – XIV, 336, V с.; 29. Олесницкий А.А. Святая земля: В 3-х т. – СПб.: 2-я Императорская тип-ия, 1881. – Т. 2. – V, 384, XII с.; 30. Сидоров А.И. Древнехристианский аскетизм и зарождение монашества. – М.: Православный паломник, 1998. – XIV, 525 с.; 31. Феодосий (Олтаржевский), архим-ит. Палестинское монашество в IV-VI вв. – К.: Тип-ия С.В. Кульженко, 1899. – XXIV, 312 с.; 32. Читти Д. Град Пустыня. Введение в изучение египетского и палестинского монашества в христианской империи. – СПб.: Библиополис, 2007. – 320 с.; 33. Chadwick H.E. The Ascetic Ideal in the History of the Church // W.J. Sheils, ed. Monks, Hermits, and the Ascetic Tradition. – Oxf.: Basil Blackwell, 1985. – P. 1-24; 34. Chadwick H.E. Early Christian Thought and the Classical Tradition. – N.Y.: Oxf. Univ. Press, 1966. – XVI, 408, V p.; 35. Pagels E. The Johannine Gospel in Gnostic Exegesis. – Nashville and N.Y.: Abingdon Press, 1973. – XII, 391 p.; 36. Trigg J.W. Origen: The Bible and Philosophy in the Third-Century Church. – Atlanta: John Knox Press, 1983. – XIII, 504, IX p.

УДК 75(71=161.2)(092)Бідняк

Світлана ГЕРЕГОВА

МИКОЛА БІДНЯК: ВАЖКА ДОЛЯ ТА НЕЗВИЧАЙНИЙ ТАЛАНТ ХУДОЖНИКА

У статті йдеться про художника із світовою славою та надзвичайно складною долею Миколу Бідняка, родинне коріння якого сягає буковинського краю. Більша частина творчого життя художника пройшла у Канаді, останнє десятиліття він жив і працював в Україні. Втративши руки і частково зір, малюючи вустами, він створив картини, які стали шедеврами не лише українського, а й світового мистецтва.

Ключові слова: українська діаспора, національна ідея, художник, мистецтво, мистецькі виставки, іконопис, малярство; Всесвітня Асоціація художників, які малюють вустами та ногами.

Світлана ГЕРЕГОВА

НИКОЛАЙ БИДНЯК: СЛОЖНАЯ СУДЬБА И НЕОБЫЧНЫЙ ТАЛАНТ ХУДОЖНИКА

В статье идет речь о художнике с мировым именем и очень сложной судьбой Николае Бидняке, корни которого тянутся от буковинского края. Большая часть творческой жизни художника прошла в Канаде, последнее десятилетие он жил и работал в Украине. Потеряв руки и частично зрение, рисуя губами, он создал картины, которые стали шедеврами не только украинского, но и мирового искусства.

Ключевые слова: украинская диаспора, национальная идея, художник, искусство, художественные выставки, иконопись, живопись; Всемирная ассоциация художников, которые рисуют губами и ногами.

Svitlana GEREGOVA

MYKOLA BIDNIAK: HARD TIMES AND MULTIFACETED TALENT

The author discloses the utmost sufferings and intricate fate of a famous artist Mykola Bidniak, a Ukrainian (Bukovynian)-Canadian artist whose life and genius can serve as an inspiration. Noteworthy, he lived most of his adult life in Canada, having lost his arms and eye, he created artistic masterpieces using his mouth to hold his paintbrush. His landscapes, still-life art, portraits and most importantly, his icons produced favourable impression with their masterful execution throughout the world.

Key terms: Ukrainian Diaspora, national idea, artist, art, art exhibition, icon painting, painting, Association of Mouth and Foot Painting Artists of the World.

Твердо йти своєю життєвою дорогою
може тільки нація людей великих характерів...
Великі речі стоять у цьому світі твердими
характерами, бо й світ цей не є м'який.

Дм. Донцов

Сьогодні в Україні триває складний процес відродження національної культури. Він передбачає, серед інших напрямів діяльності науковців, які отримали можливість займатись дослідженням проблем української еміграції лише на початку 90-х років ХХ століття, «віднайдення» інформації про діяльність митців української діаспори та визначення їх ролі у створенні образу українства за кордоном.

Незважаючи на певну розробку проблематики, пов'язаної з діяльністю українських емігрантів у різних сферах соціально-економічного, політичного та культурного життя за кордоном [8, 9, 11, 15], звернення до питань творчого внеску українських митців у скарбницю не лише національної, а й світової культури, є надзвичайно актуальним. Їхня творчість

з елементами національної самобутності стала для українців, що опинилися далеко від рідної землі, не лише засобом для виживання у країнах перебування, а й насущною духовною потребою, як спосіб збереження зв'язків з Батьківщиною.

Можна сміливо стверджувати, що українські митці, звертаючись до світової мистецької спадщини та країн свого перебування, творчо інтерпретували їх згідно з власними естетичними уподобаннями. А відображення у творчості митців-емігрантів традицій власного минулого або сторінок історії свого народу сприяло усвідомленню їх етнокультурної сутності та служило своєрідним психологічним самоствердженням.

У цьому контексті надзвичайно цікавою і недостатньо дослідженою є постать художника Миколи Бідняка – людини з надзвичайно сильним характером, творча спадщина якого, без сумніву, увійшла до скарбниці не лише української, а й світової культури. І хоча більша частина творчого життя М. Бідняка пройшла у Канаді, він навіть був громадянином цієї країни, у 1990 р. йому все ж вдалося повернутися в Україну, де він провів останні десять років свого непростого життя.

Щодо повернення в Україну М. Бідняка, то варто зауважити, що демократичні процеси, які відбувалися у радянському суспільстві наприкінці 80-х років, та проголошення незалежності України сприяли позитивному ставленню й до тих представників української діаспори, які силою обставин опинились за кордоном, але мріяли повернутись на Батьківщину. Саме цей фактор, а також кохання до української співачки зі Львова Марії Майчик, допомогли М. Бідняку повернутись на таку омріяну Батьківщину.

Підтверджуючи силу свого характеру, художник М. Бідняк, маюючи устами, зумів створити власну школу (він працював у Львівській академії мистецтв) і навіть став лауреатом Національної Шевченківської премії. Проте якщо небайдужі до мистецтва львів'яни знають цю унікальну творчу людину, то на Буковині, звідки походить його родинне коріння, він майже невідомий.

Інтерес до художника М. Бідняка та його творчості підсилюється тим, що, народившись у Канаді і ставши уже «корінним» канадським українцем, він добре пам'ятав своє коріння і в своїй творчості завжди намагався зберегти українську ідею. Тут варто навести слова мистецтвознавця Володимира Овсійчука, який так охарактеризував творчу діяльність М. Бідняка: «Мета його творчості і головна тема – Україна, тож навіть коли доля закинула до далекої Канади, він не зрадив цієї теми. Не в докір нашим співвітчизникам, але я не знаходжу відповідника у нашій краї, який би був такий відданий своїй справі, як Микола Бідняк. ... Він не думав про те, чи буде його малярство відповідати вимогам європейського чи американського мистецтва. Доля України стала ціллю його життя, і він творчістю прислужився для її звільнення» [14, с.8].

Без сумніву, про М. Бідняка знають у світі, але про нього та його творчість мають знати більше і на його історичній батьківщині! «Мало-

відомість» у краї, звідки сягає його коріння, підсилює важливість дослідження його життя й діяльності з метою популяризації не лише в Україні, а в рідному буковинському краї.

Микола Бідняк народився 1 лютого 1930 р. у м. Торонто у родині буковинського емігранта (до речі, мати була фінкою за походженням). Згодом чотирирічного хлопчину привезли на Буковину, в с. Ленківці, де він виховувався у родині «стрийка», тобто батькового брата, в атмосфері буковинського побуту та звичаїв, із пошаною до народних традицій.

У 1940 р., з приходом радянської влади, родина подалася до Німеччини, аби уникнути вислання у Сибір. Саме під час перебування у Німеччині, у 1945 р., сталася непоправна трагедія в житті Миколи: вибух міни позбавив 15-літнього підлітка обох рук, що, здавалося, назавжди поставило хрест на його мрії стати художником. Та, долаючи труднощі, він здійснив неможливе і навчився малювати, затискаючи пензель вустами. Це стало порятунком для М. Бідняка: як протидія зневірі у житті через особисту трагедію.

Далі доля знову звела його з Канадою, де він «творив своє власне життя своїми власними силами», здобувши професійну мистецьку освіту. Завдяки підтримці добродія П. Зварича закінчив Провінційний інститут технології та мистецтва у Калгарі (1950-1954 рр.) та Онтарійський коледж мистецтва в Торонто (1956-1958 рр.) [5, с.270].

Свідченням зростання мистецького професіоналізму М. Бідняка стало прийняття його до Спільки образотворчих мистецтв (УСОМ), а в 1964 р. він став членом Всесвітньої Асоціації художників, які малюють вустами та ногами (центр якої розташовувався у Ліхтенштейні), співпраця з якою принесла йому певну матеріальну незалежність. До речі, таких художників об'єднав у 1957 р. відомий німецький митець Ерїх Арнольд Штегман, який вмів володіти пензлем і різцем, тримаючи їх вустами. Ця асоціація виплачувала своїм членам стипендію, популяризувала їхню творчість, видавала альбоми, календарі, поштівки з репродукціями.

Як художник, що малює вустами та ногами, він багато працював у галузі живопису, графіки, іконопису, книжкової ілюстрації, декоративно-прикладного мистецтва. Довгим був шлях художника до власного «я» в мистецтві: через опановування нових форм, технік, стилів, через поєднання української та канадської мистецьких традицій, через пізнання життєво важливих істин.

На основі неореалізму, фігуративного мистецтва, збагаченого глибокими знаннями мистецтва ХХ століття і традицій української образотворчої культури, митець виробляв власний стиль, який спирався на експресіоністично-символістське звучання світла в кольорах і який виокремив його згодом із широкого малярського загалу. «Я не знаю, чи знайшов себе, але наблизився до того стану, в якому почуваюся вільним, розкутим, де опускаю якісь інтелектуальні обмеження і входжу в емоційну сферу. Це свого роду природна безконтрольність людини щодо себе самої. Я

нічого не хочу нав'язувати своїми роботами. Лише хочу прислуховуватися до навколишності, просіювати її через мозок, висловлювати позитивно. Фактично весь мій мистецький доробок зводиться до того, що я хочу малювати. Це якийсь гіпнотичний синдром, без якого я не можу вже жити» [10]

Виконані М. Бідняком твори мистецтва: акварелі, натюрморти, портрети, іконопис, з обов'язковими елементами модерну, навіть якогось «космічного початку», утверджують вічні цінності в реальних сюжетах української історії, підносячи до світових масштабів звучання голосу наших предків. У деяких картинах М. Бідняка, зокрема «Гайдамаки», а також у монументальному трактуванні: «Святий Володимир» і «Князь Данило Галицький», «Княгиня Ольга» і «Святослав-завойовник» (полотна розміром у кілька метрів), «Козак Мамай», «Довбуш», «Бій під Крутами», «І. Мазепа», «Кардинал Й. Сліпий», «Митрополит А. Шептицький», «Іван Огієнко», «Т. Шевченко», «І. Франко» та ін. знайшла відображення героїчна історія України.

Сакральна тема у творчості М. Бідняка – це особливий вияв емоційно-естетичних аспектів у духовності за допомогою пензля. Митець шукав свій напрямок на основі Святого Письма, переказів церковних отців Заходу і Сходу. Творив, поступово все більше переймаючись релігійним малярством. Він розписав іконостаси для храмів Канади у містах Калгарі (1954), Оттаві (1965). Для української церкви Преображення у м. Кітченер (1979) намалював вісімнадцять візантійських ікон. На деяких роботах, як-от зображення Богородиці (1981) або Спаса (1987), особливу увагу звертають на себе руки святих – неприродно тонкі, із довгими пальцями, вони ніби прагнуть пригорнути до себе весь світ. Ці руки, напевно, є уособленням рук самого митця, які залишилися лише в його уяві...

В Оттаві, що за 50 км від Торонто, крім усього, М. Бідняк створив дві великі композиції (4х6 м) історичної тематики – «Хрещення Русі» та «Коронація князя Данила Галицького» [13]. Ці його шедеври зайняли своє почесне місце у світовій мистецькій спадщині.

Любов до України допомогла художнику повернутися через багато років життя у Канаді на рідну землю. Цьому сприяла його дружина Марія Майчик – жінка, яка, пожертвувавши власною творчою кар'єрою співачки, цілковито присвятила себе тому, щоб доробок художника став відомим на Батьківщині, і яка у 1990 р. круто змінила життя художника. Як зазначав сам М. Бідняк: «Життя було б зовсім іншим, якби в мене не було Марії. Вона допомогла мені знайти смисл життя і вернула мене в Україну!».

Останній десяток літ став неначе підсумком того, що встиг зробити талановитий український маляр (знадобилося б кілька томів, аби вмістити перелік усього його доробку). В своє останнє десятиліття він створив такі шедеври, як «Ангел над Львовом», «Чорнобильська Богоматір», художньо оформив видання «Василь Стус. Поезія» тощо.

Без творчого доробку М. Бідняка важко уявити сучасне українське мистецтво. Мистець працював у малярстві, графіці, у релігійному станковому та монументальному мистецтві. Творчість українця Миколи Бідняка стала відомою в цілому світі, а своїм талантом він прославив Україну, бо творив на високому рівні й на патріотичній звитязі.

Як член Міжнародної Асоціації художників, які малюють вустами та ногами, мистець виставлявся у більш ніж 10 країнах Європи та Америки. здобув численні відзнаки і нагороди на міжнародних виставках у Канаді, США, Франції, Іспанії, Бельгії, серед яких: бронзова медаль (Париж), почесна відзнака Нью-Йоркського університету (США), Апостольське Благословення Папи Римського Павла VI (Ватикан).

Перша виставка в Україні картин М. Бідняка відбулася 2 березня 1991 р. в Національному музеї ім. Андрея Шептицького у Львові. У 1992 р. М. Бідняк увійшов до Національної Спільки художників України (Львівське відділення) та став професором Львівської академії мистецтв.

Його виставка у Києві 1994 р. взагалі стала сенсацією. У 1995 р. він став лауреатом Національної премії України ім. Тараса Шевченка. Йому було вручено державну нагороду – орден князя Ярослава Мудрого V ступеня – за серію історичних картин і портретів «Князь Данило Галицький», «Гетьман Іван Мазепа», «Довбуш», «Битва під Крутами» та за цикл творів з іконопису [3].

Помер Бідняк Микола Петрович 28 грудня 2000 р. у Львові, похований на Личаківському кладовищі.

Своєрідним пам'ятником йому на українській землі стала книга-альбом «Микола Бідняк. Живопис. Графіка» [2], яка побачила світ уже після його смерті. Автором ідеї, концепції, розробки, макетування, художньо-мистецького оформлення книги та есе стала дружина художника Марія Майчик. Книга, у якій зібрано 450 знімків картин митця, була надрукована у 2008 р. у державному видавництві України «Мистецтво» українською, англійською та німецькою мовами. Передне слово написав Іван Дзюба, а мистецтвознавче дослідження «Творчий світ Миколи Бідняка» – мистецтвознавець Володимир Овсійчук. Книга-альбом, на обкладинці якої зображено картину Миколи Бідняка «Ангел над Львовом» і яка вийшла накладом лише у 1000 примірників, стала гідним внеском у скарбницю української та світової мистецтвознавчої спадщини.

Без сумніву, всі твори М. Бідняка мають велику мистецьку вартість і є надбанням людства. Вони зберігаються у музейних збірках та приватних колекціях світу, а тепер і України (Києва, Канева, Львова, Чернівців, Яремчі). До речі, Канівському заповідникові митець подарував свою роботу «Людина в огні», а Національному художньому музею України – свій улюблений шедевр – знамениту «Чорнобильську Богоматір».

Крізь призму власного розуміння краси рідної української землі, її народу та історії М. Бідняк зробив неоціненний внесок у підняття української національної культури на найвищі вершини культури світової. Він

прославив себе творами на релігійну тематику, що стали шедеврами світового мистецтва, і своїм мистецтвом сприяв інтеграції української культури у світову.

Останнє десятиліття життя й діяльності канадського митця з буковинським корінням дало можливість М. Бідняку хоча би наприкінці життя реалізуватися у незалежній Україні. І хоча шлях М. Бідняка до України був складним і тривалим, та його варто було пройти, щоб на батьківську землю повернувся один з її надзвичайно талановитих, відомих у світі синів.

На нашу думку, важка доля митця уособлює багатостраждальну історію України, а його незвичайний талант та всеперемагаюча сила волі – прагнення українського народу до свободи, незалежності, з обов'язковим збереженням національної культури та з вірою у краще майбутнє для наступних поколінь.

Джерела та література: 1. Бідняк Микола Петрович / Упоряд. М.Г. Лабінський // Шевченківські Лауреати. 1962-2001: Енциклопедичний довідник. – К., 2001. – С. 45-46. 2. Бідняк Микола. Живопис. Графіка / Авт.-упоряд.: М. Бідняк, Т. Майчик, О. Майчик. – К., 2008. – 608 с. 3. Від благословення Папи Римського до Премії ім. Т. Шевченка // Дзвін. – 1995. – № 4. 4. Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури / М. Траф'як, Р. Матейко, З. Матисякевич. – Тернопіль, 2000. – 410 с. 5. Герасимова Г.П. Бідняк Микола Петрович // Енциклопедія історії України: У 10 т. – Т. 1 / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – С. 270-271. 6. Гординський С. Українські художники в Канаді // Всесвіт. – 1991. – №11. – С.68-70. 7. Дзюба І. Українська культура як майбутнє нації // Біблія і культура: Збірник наукових статей. Вип.3. – Чернівці: Рута, 2001. – С. 9-10. 8. Зарубіжні українці. Довідник / Кер. авт. кол. С.Ю. Лазебник. – К.: Вид-во «Україна», 1991. – 525 с. 9. Історія української еміграції: Навч. посібник / За ред. Б. Лановика. – К.: Вища шк., 1997. – 520 с. 10. Коваль Ярина. Герой, якого бракує. Микола Бідняк // Львівська газета / <http://www.gazeta.lviv.ua> 11. Лановик Б. та ін. Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури / М. Траф'як, Р. Матейко, З. Матисякевич. – Тернопіль, 2000. – 410 с. 12. Марунчак М. Історія українців Канади. – Вінніпег: Накладом Української Вільної Академії Наук в Канаді, 1968. – Т.1. – 467 с. 13. Нагірняк Зоряна. Уособлення духовного лету // Гомін України. – 2007. – 28 січ. 14. Творча окриленість українського митця. До 70-річчя художника Миколи Бідняка // Арт-поступ. – 2000. – 2 лютого. – № 19 (463). – С. 8. 15. Трошинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі // Україна крізь віки. – Т. 15. – К.: Вид. дім «Альтернативи», 1999. – 352 с. 16. Українська культура: історія і сучасність: Навчальний посібник / За ред. С.О. Черепанової. – Львів: Світ, 1994. – 409 с.